

Корчак Т. В.,

аспірант кафедри цивільного права № 2
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

ОГОЛОШЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ПОМЕРЛОЮ ЯК ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА КОНСТРУКЦІЯ

Предметом дослідження галузевих юридичних наук є досить різноманітна кількість юридичних конструкцій, які відображають структурні елементи певних юридичних явищ. Саме завдяки юридичним конструкціям можна чітко та економно впорядкувати суспільні відносини у правовій площині [2, с. 158—162].

Безумовно, неможливо реалізувати (застосувати) норми права, не використавши відповідних юридичних конструкцій [3, с. 58—61]. Прикладом галузевої юридичної конструкції є оголошення фізичної особи померлою, закріпленої ст. 46 Цивільного Кодексу України. Оголошення померлим — судове визнання померлою фізичної особи, про яку за місцем постійного проживання відсутні будь-які відомості про місце її перебування протягом встановленого строку.

Справи про оголошення особи померлою мають яскраво виражений соціальний характер, причини якого зумовлені перехідним періодом розвитку української держави і суспільства, погіршенням на цьому фоні економічної та криміногенної обстановки, військовим конфліктом на сході країни [1, с. 14]. У юридичній практиці в досить великому масштабі поновилися ситуації, коли для усунення невизначеності у цивільних правовідносинах доводиться вдаватися до застосування інституту оголошення особи померлою .

Ця тема є дуже актуальною та досить проблемною для країни, адже кожного року населення країни зменшується, сучасна статистика є на жаль невтішною. Кожен рік, кількість осіб, доля яких невідома, постійно збільшується.

В правовій доктрині вивченню природи цього питання присвячені роботи правників: І. А. Покровського, І. О. Дзери, О. О. Любавського, Г. Ф. Шершеневича, Д. І. Мейер, Ю. О. Попової та ін. Останніми роками тією чи іншою мірою даній проблемі приділяли увагу в своїх дослідженнях Л. І. Куліцька, В. В. Блажеев, В. Г. Бобко, О. М. Шиманович [5] та ін. Утім, їх праці більшою мірою присвячені дослідженню процесуальних особливостей провадження у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою.

Інститут оголошення особи померлою забезпечує охорону прав родичів зниклої особи та осіб (фізичних та юридичних), які перебувають у правовідносинах з цією особою, адже її відсутність унеможлиблює реалізацію особистих немайнових та майнових прав, що пов'язані з цією особою.

Невідомість місцезнаходження одного із суб'єктів правовідносин створює невизначеність у правонаступництві інших суб'єктів. Така життєва ситуація є негативною для соціального становища та має певний ряд наслідків, зокрема юридичних, як для зниклої особи так і для її родичів. Тривала відсутність фізичної особи не може не вплинути на зміст правовідносин, учасником яких вона була. Щоб уникнути правової невизначеності, яка є небажаною, законом передбачені спеціальні правила, які в сукупності утворюють цивільно-правовий інститут оголошення фізичної особи померлою.

Юридичним інструментом усунення такої невизначеності слід визнати юридичні презумпції та юридичні фікції, на основі яких історично склалися, створені та функціонують інститути визнання особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою.

В якості загального правила розглядається норма, що фізична особа може бути оголошена судом померлою, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років (відповідно до ст. 46 Цивільного Кодексу України).

Можливість оголошення особи померлою в судовому порядку пов'язується із наявністю всіх наведених ознак та їх підтвердженням

відповідними доказами. Судове рішення, яке підтверджує презумпцію смерті відсутньої особи шляхом оголошення її померлою, з моменту набрання законної сили є підставою для припинення правосуб'єктності такої фізичної особи.

На сьогодні в Україні інститут оголошення фізичної особи померлою не був предметом спеціального вивчення, не має й комплексного дисертаційного дослідження.

Незважаючи на теоретичні дослідження, на практиці виникають проблеми у сприйнятті і тлумаченні інституту оголошення фізичної особи померлою, які до останнього часу не знайшли свого наукового розв'язання.

В Україні відбулись істотні зміни цивільного законодавства. Тому, певна річ, актуальним наразі є запровадження на законодавчому рівні сучасних концептуальних положень, які б мали на меті вдосконалення вирішення окремих практичних проблем, які постають під час оголошення особи померлою, з'ясування нових критеріїв і підходів до аналізу як самого інституту оголошення фізичної особи померлою, так і до наслідків такого оголошення.

Список використаної літератури:

1. Диба І. Визнання фізичної особи безвісповідсутньою або оголошення її померлою / І. Диба // Юридичний вісник України. — 2007. — №1., 6—12 січня. — С. 14.
2. Дутко А. О. Функціональна характеристика юридичних конструкцій / А. Дутко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. — 2014. — № 782. — С. 158—162.
3. Зінченко О. В. Функції юридичних конструкцій: теоретико-правовий аналіз/ О. В. Зінченко // Часопис Київського університету права, 2012, № 2. — С. 58—61
4. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). —2003. — № 40—44. — Ст. 356.
5. Шиманович О. М. Процесуальні особливості розгляду судом справ про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою / О. М. Шиманович // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». — Т. 23 (62). — № 1. — 2010. — С. 85—93.